

Denne kolonnen er
forbeholdt sensor
This column is for
external examiner

(Ser arer på "entai"-oppgaven (nr. 1))

Vil begynne med å drøfte "kunnskap" utifra de tre pers.ene, også fokusere direkte mot oppgaven etter det.

Aristoteles:

Aristoteles' tanker om sikker kunnskap må sies utifra hans lære om form/stoff (ontologi), så det er nok det beste stedet å starte.

Da Aristoteles observerte verden, inn

Det vi ser rundt oss er det Aristoteles kaller for substanser. Vi deler det i form og stoff, hvor stoff er det som ikke kan sies er en egenskap ved noe annet. Form er det som svarer til ideene hos Platon.

Mer konkret kan vi si at form har med egenskaper/natur til et substans å gjøre. Form og stoff er nært knyttet til hverandre i den grad stoff og form alltid opptrer sammen. Følgende er faktisk tilsatt, umulighet i form, stoff uten form, form uten stoff. Stoffet vil alltid være

Det er mye som kan sies om form/stoff - læren, men for øyeblikket holder dette med en kort.

Hvordan skal vi forstå verden rundt oss? Da må vi snakke om teleologi læren. Teleologi handler om at i formen så ligger det potensial for utvikling. Det er dette potensialet som realiseres i stoffet og forårsaker forandring. Dette er en veldig levende forklaringsmodell, som ikke er overraskende med tanke på at Aristoteles var veldig inspirert av naturen og biologien.

Denne kolonnen er
forbeholdt sensor
This column is for
external examiner

Hendelser må forklares ut ifra fire typer årsaker:

- 1) formalkårsaker
- 2) formålsårsaker
- 3) materielle årsaker
- 4) bivirkende årsaker

Formalkårsaker (1) handler om realisering av form i stoff. "Planten vokste fordi i naturen til planten ligger det et potensiale for å vokse/få mer sollys etc."

Formålsårsaker (2) handler om at forandring skjer med hensyn på /eller for å tjene til et formål. "Planten vokste for å få mer sollys"

Materielle årsaker (3) Kan vi si handler mer om forutsetninger for forandring. Det er alle de materielle tingene som kreves for å få til forandring. "Det brant fordi det var oksygen" og nedbrenner laget av noe brennbart"

Bivirkende årsaker (4) har med ytre årsaksforhold å gjøre. "Planten vokste fordi den ikke ble blokkert"

For å forstå naturen mener Aristoteles at vi må ta i bruk alle disse årsakene.

Det er mye mer som kan sies om teknologien, som for eksempel forskjellige typer forandring, men siden hovedtematikken er kunnskap vil jeg for øyeblikket gå videre.

Denne kolonnen er
forbeholdt sensor

This column is for
external examiner

Menneket er et tenkende vesen. Det er faktisk det som skiller oss fra dyrane menner Aristoteles. Han sier at vi er utstyrt med en tenkende sjel, og viktigst med den sjelen er at, når den er fullt utviklet, har den en stor abstraksjonsevne. ~~Den~~ abstraksjonsevnen lar oss gripe ting's essensielle egenskaper og dermed lære noe om den type ting generelt. Det er fordi formen er en slags fellesnevner for alle ting av samme type. Alle steiner har en felles form, og alle mennesker har en felles form (i hvertfall selvstendige menn). Ved å lære noe om formen kan man da få innsikt om det generelle tiltallet. Dette er det såkalt Aristotelisk induksjon går ut på, og det er, menner Aristoteles, veien til sikker kunnskap.

Denne kolonnen er
forbeholdt sensor

This column is for
external examiner

Hume:

Hume opererer med flere viktige begreper; blant dem er inntrykk og forestillingen.

Når vi interagerer med omverden så får vi stadig sanserinntrykk. Det er disse som gir opphavet til inntrykk. Et eksempel kan være opplevelsen av å se et eple falle. Når man ser det er det en klar og livlig opplevelse, men i ettertid vil man huske som et mer uklart minne. Det er det siste som Hume legger i forestillingsbegrepet.

Et annet sett med begreper er de ulike typene sannhet, som er tallet; begreps- og faktasannhet.

Begreps sannheter er sannheter som kan innsees kun ved å slutte seg til begrepene. "Eple er en frukt" er en slik sannhet, fordi "eple" begrepet ligger det en "frukt"-het som ikke kan benektes.

Faktasannheter er erfaringsbaserte, altså empiriske, sannheter.

Dette er sannheter som kun kan innsees ved empirisk observasjon. "Eplet i sekken er rødt". Det finnes epler som ikke er røde, og sekken har ikke preferanser ift. hvilke epler som skal ligge i sekken, så det er umulig å svare på uten å sjekke sekken. Men dog kan vi vel være enige at det har et svar (altså en sannhetsverdi). Det er fordi det er en såkalt kognitiv meningsfull påstand. Kognitive meningsfulle påstander kan alltid uttrykkes som et svar, men det er ingen garanti for at vi noksinne kommer til å finnesvare. Kognitive meningsløse påstander er påstander som ikke er begreps-påstander eller erfaringspåstander. Moralske utsagn er et viktig eksempel på slike. Grunnen til at moralske utsagn ikke er begreps sannheter er at de

Denne kolonnen er
forbeholdt sensor

This column is for
external examiner

Sier noe om verden, utover begreperne. De er heller ikke faktasannheter fordi vi kan ikke gå fra hvordan noe empirisk sett er til hvordan det burde være. Det ville være å begå den naturalistiske feilslutningen, som Hume pionerte.

Hume mener da at moral har med emosjoner (følelser) å gjøre, men han står ikke for et moralrelativistisk syn. Han mener det finnes riktige handlinger utifra hva en rasjonell, upartisk, tredjepart ville følt ved handlingen. Det kan påstås at dette er en type moralsk kunnskap om hvordan vi burde handle. Men vi kan også merke oss at det er et rent tenkt konstrukt, fordi det er kognitivt meningsløse påstander.

La oss vende tilbake til inntrykk og forestillinger. Hume var en veldig stor (teoretisk) skeptiker. En av tingene han var skeptisk til var hvordan vi kan ha kunnskap om årsakssammenheng. ~~Eller~~ at vi bare har våre egne sansemåtttrykk å jobbe med, hvordan kan vi da observere fundamentale kausaliteter. Det er ingen observasjon som gjør en slik oppgave argumenterer Hume. Vi kan ta det et skritt lenger og si at vår forståelse av kausalitet faktisk er en psykologisk illusjon. Disse oppstår ved assosiasjonsprinsipper i hjernen vår. Når vi observerer noe i tid ~~og~~ som ligger mellom to hendelser, for eksempel en bowlingball som slår ned en kjele, så dannes det en assosiasjon i hjernevårt som ~~startet~~ kjeglen falt fordi den ble truffet av bowlingballen. Dette er en feilslutning direkte koblet til induksjonsproblemet. Induksjonsproblemet går i korte trekk ut på at med et begrenset datasett er det umulig å si noe om hva som uunngåeligvis må gjelde i all fremtid. Vi kan ikke ekstrapolere i det uendelige med full sikkerhet (eller noen sikkerhet i det hele tatt).

Denne kolonnen er
forbeholdt sensor

This column is for
external examiner

Hvis induksjon er "feil", og hvordan kan vi da si noe om framtiden? Problemet er jo at til tross for at induksjon i utgangspunktet er en dårlig måte å si noe sikkert om framtiden, så finnes det ikke alternativer som fullstendig omgår problemet. Vi kan også si et generelt sett så lar induksjon oss si mye fornuftig som ofte stemmer om framtiden, så er det egentlig behov for å forkaste det som metode? Her svarer Hume nei, men mer av nødvendighet enn filosofisk undersøkelse. Han appellerer til en "common sense" og sier at vi kanskje raffinere metodene for å ta dem i bruk i vitenskap. Gjennom slike raffinerte metoder kan vi oppnå statistisk sikker viten, men ~~kanskje~~ vi ikke dypest sett forstår kausasjon og ~~effekt~~ legemer utenfor vår bevissthet.

Denne kolonnen er
forbeholdt sensor

This column is for
external examiner

Kant:

Kant delte kunnskap på mange måter likt som Hume, bare mer presist. Dette er kanskje fordi

Det er to par med begreper som er særlig viktige hos Kant: syntetisk vs. analytisk og a priori vs. a posteriori.

Analytiske sannheter kan begrunnes uten noe sanserfaring. Dette svarer til Humes begrepssannheter. Ved å reflektere over innholdet påstanden og dens begreper er det mulig å finne et svar. F.eks. "rødt er en farge".

Syntetiske påstander er de som ikke er analytiske, det vil si at vi i utgangspunktet trenger sansene for å si noe konkluderende. "Bilen min er blå" blir en slik syntetisk påstand. A posteriori er når påstanden må begrunnes ut fra erfaringen, i utgangspunktet høres dette bare ut som en alternativ måte å si at noe er påstand er syntetisk, men som vi skal se stammer ikke det helt.

A priori betyr forutt for erfaring. Det er påstander som kan begrunnes uten henvisning til erfaring eller som er en forutsetning for erfaring.

Dette gir oss 3 kategorier å plassere påstander/sannheter i:

- 1) analytisk a priori
- 2) syntetisk a posteriori.
- 3) syntetisk a priori.

Analytisk a posteriori er en selvmotsigelse så ingenting kan sies å være det. Syntetisk a priori er en ganske

Denne kolonnen er
forbeholdt sensor
This column is for
external examiner

spesiell boks, men før vi tar for oss det må vi dykke litt dypere i Kants filosofi, om sinnet.

Menneske sansningsutstyr er i utgangspunktet ikke nok for å kunne sanse. Vi trenger et system for å forstå sansene. Hume mente at dette var assosiasjonsprinsippene, men Kant tok et skritt lenger. Forutsetningene for at assosiasjonsprinsippene skal virke er at vi kan sanse og at vi kan organisere sansene. Dette er a priori krav slik at ingen sansing vil skje før dette er på plass. Kant mente derfor at mennesket er utstyrt med anskuelserformer og forståelseskategorier.

Anskuelserformene, altså tid og rom, er det som lar oss sanse at to objekter står ved siden av hverandre (romlig anskuelse) eller at to tanker følger hverandre i tid (tidsanskuelse). Uten disse forutsetningene gir det ikke mening å snakke om sansing hevder Kant.

Men dette er ikke nok, fordi i tillegg må vi kunne kategorisere tankene, og det blir gjort i forståelseskategoriene. De lar oss forstå forskjellen på "ting" og "årsaker" forut for erfaringen.
 (ting og årsaker blir annet)

Kant er altså i noen forstand enig med Hume her om at "kausalitet" er ~~et~~ noe i menneskesinnet, men Kant vil nok samtidig hevde at det er en mye dypere forbindelse mellom årsak-hending, fordi det er en såkalt a priori kondisjon. Mens Hume kan hevde at all kausalitet er en illusjon vil Kant hevde at uten vår erfaring av kausalitet vil det ikke sansning gitt mening.

Denne kolonnen er
forbeholdt sensor

This column is for
external examiner

Da kan vi vende tilbake til syntetisk a priori sannheter. Dette er altså sannheter som bygger på vår anskuelse av tilværelse/matematiske eksempler på dette vil være: "Alle hvelser har en årsak", "Den korteste vinen mellom to punkter er en linje". generelt sett matematiske påstander. Det at matematiske påstander er syntetisk a priori og ikke analytiske har med at man kan trekke mange paralleller mellom tallbegrepet og vår anskuelse av tid. Argumentet er noe innfløkt og helt klart omiskuttet så jeg vil ikke bruke mer tid på det her.

~~Generelt sett så har vi holdt oss litt nær matematikk i denne oppgaven, men det er på tide~~

Et veldig viktig poeng i Kants epistemologi er at vi må være forsiktige med å uttale oss om den ytre verden, fordi sansene + anskuelst bilde av verden gjennom anskuelser og forstanden, er det vanskelig å vite hva vi kan si om den objektive ytre verden. Vårt bilde kan bli endret før vi sanser det i bevisstheten vår. Dermed må vi være obs. på å skille mellom hva som er sant "for vår bevissthet" og hva som er sant objektivt, om tingen i seg selv, eller "Ding an sich" som Kant kaller det.

Dette skillet skaper en vanskelig balanse fordi tatt direkte så høres det ut som om det er snakk om en fundamental subjektivismen, i hvertfall når det gjelder syntetisk a posteriori kunnskap, altså erfaringsavhengig kunnskap.

La oss nå la for oss påstanden.

Aristoteles la mye vekt på menneskets evne til å tenke, spesielt abstraksjonsevne. Dette går i utgangspunktet mot påstanden, men ikke fullstendig. Det er nemlig slik at kunnskap om formene til for eksempel biologiske systemer krever god innsikt i systemene, og dette kan ikke oppnås kun via tenkning. Tenkning er en del av det, men uten observasjoner og sansning vil ikke abstraksjonsevnen ha noe grunnlag å basere seg på. Matematiske kunnskap er også et tenkt verk. Aristoteles selv støttet et aksiomatisk-deduktivt vitenskapsideal, og var spesielt interressert i Euklid som hadde bygget hele geometrien på et slikt system. Det er dermed ikke klart at all kunnskap stammer fra sansningen i Aristoteles' natursyn.

Hume opererer med et eget begrep for sansekunnskap, nemlig faktasannhet, men det er også klart at mye faller utenfor denne kategorien. Begreps sannheter er kunnskap som ikke trenger noe underbyggende sanseerfaring. Vi har også sett hvordan moralske påstander ikke kan slottes av sanseerfaring, fordi ved å gjøre det begår man den naturalistiske feilslutningen.

Med erfaringssannheter får også Hume vansker med induksjonsproblemet. Dette gjør at enhver som bygger på erfaring på nåtid er usikkert.

marke

Denne kolonnen er
forbeholdt sensor

This column is for
external examiner

Med Kant har vi allerede sett eksempler på kunnskaper som ikke stammer fra sanseerfaring. Dette var analytisk a priori fakta. Vi har også sett syntetisk a posteriori kunnskap som nødvendigvis avhenger av sanseerfaring. Hoveddistinksjonen mellom Kant og Hume på denne fronten er syntetisk a priori, som Hume ikke hadde noe begrep for. Det at det i det hele tatt finnes slike (synl. a priori) fakta forteller oss at ikke all kunnskap er erfaringsbasert. Vi har jo sett hvordan Kant mente at slike kunnskaper faktisk er nødvendige for at vi i det hele tatt skal kunne snakke om erfaring.

Konklusjon:

Hverken Aristoteles, Hume eller Kant ville sagt seg enig med påstanden, men de er uenige på forskjellige måter. Å si at all ^{kunnskaps} kunnskap stammer fra erfaringen er ikke nødvendigvis galt for Aristoteles, hvis man ser bort fra matematikken, men i abstraksjonsprosessen kan man ha et anslag kreativitet og kreves, og at det dermed ikke er en direkte kobling mellom observasjon og kunnskap.

Hume ville kritisert mangelen på hensyn til begrepskunnskap. Det er slik kunnskap vi kan vite ikke er subjektiv. Hvis vi ^{kun} ser påstanden ift. assosiasjonsprinsippene så er det veldig riktig å si at sanseerfaring gir opphav til kunnskap.

Denne kolonnen er
forbeholdt sensor
This column is for
external examiner

Kant blir (som vanlig) litt mer nøysent. Hvis vi snakker om "memneskelig" kunnskap som er syntetisk a posteriori, så må det nødvendigvis komme via sansene. Men med det sagt må vi være veldig forsiktig med å ekstrapolere vår (subjektive) kunnskap til noe objektivt om tingene i seg selv, "Ding an sich". Da ender vi fort opp med å si for mye.

Syntetisk a priori kunnskap kan, etter definisjon, ikke stamme fra sansene så her ville Kant vært svært kritisk til påstanden.

Analytiske påstander kan jo innsees uten sanserfaring så dette er også et annet problem med påstanden.